

Ik weet niet hoe, ik weet niet waarom

We op elkaars systeem werken

Uit Mark Kinet (Red.) Psychoanalyse en/van het systeem. Bij jongeren en hun gezin.
(Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 2008 p 9-22)

Mark Kinet

-Een gezin is goed voor een mens, Wade.

-Dan ken je ons gezin niet. We zijn stuk voor stuk psychotisch.

-Alle families zijn psychotisch, Wade.

Au fond heeft iedereen dezelfde familie.

Douglas Coupland

The sea cries with its meaningless voice

Treating alike the dead and its living

Probably bored by the appearance of heaven

After so many millions of night without sleep...

Ted Hughes

1. Inleiding

Broedend op het thema van jongeren en hun gezin kwam meteen het refrein uit 'Waarom' van de *Fireflies* uit *Eurosong for kids 2006* voor de geest: 'Ik weet niet hoe, ik weet niet waarom.' Met daaraan toegevoegd als vervolg van de vraag: '...*We op elkaars systeem werken*'. Dat dit immers nagenoeg *altijd* het geval is mag een adolescent feit genoemd worden. Laat ons zeggen: de pubermensch-constante. Ouders werken op dat van jongeren omwille van hun onbegrip, hun bekrompenheid, hun achterlijke dooddoeners, hun gezag dat lijkt op gezaag. Jongeren werken op dat van hun ouders door hun doofheid, hun kapsones, hun nukken, kuren en grillen. Hoe tegelijk robuust en eentonig is de dijk met zijn hoogbouw van het Establishment in vergelijking met de beukende golven en het springtij van de zee? Spanningsverhouding tussen beide is onvermijdelijk tot in de eeuwigheid, amen (Cf. Kinet, 2002).

Naast dit algemene gegeven waarbij beide partijen elkaar *eigenlijk* een kopje kleiner willen maken spelen ook meer specifieke factoren een rol. Elke persoonlijkheid is te beschouwen als een conglomeraat van (over)gevoeligheden. Bij ouders en kinderen werken deze gevoelige snaren bovendien transgeneratieel. Niet alleen de gehechtheidspatronen (alias de basale overdrachten) drukken zich door van de ene op de andere generatie, ook bepaalde thema's blijven in variaties resoneren. Ouders die proper en netjes werden opgevoed krijgen op hun beurt dito of uitgerekend tegenovergestelde, want slordige, nonchalante kinderen. Preutsheid verkeert in losbandigheid, intrusieve intimiteit in onderkoelde afstandelijkheid. Met de overdekking door het tegendeel als cruciaal element in de karaktervorming zijn + A en - A echter allebei A. Na vermenigvuldiging wordt dit A^2 . Zodoende ligt de conflictstof en de steen des aanstoots klaar tussen de generaties. Net zoals de genen die liggen te wachten op de condities voor hun expressie leiden ze dan tot dat of geen *fenotype*.

2. Psychoanalytische therapie en de familie

Behalve met de vader van de kleine Hans heeft Freud nooit met familie van patiënten gewerkt. Ook in deze casus (1909) was kleine Hans trouwens de *indexpatient* en was het zijn omgeving die voor en namens hem behandeling vroeg.

Afgezien van deze uitzondering die de regel bevestigt meent Freud dat de analyticus de familie *uit* de spreekkamer moet houden zoals de chirurg ook geen familie in het operatiekwartier toelaat (Freud 1916-1917 p 602).

Deze houding typeert sindsdien de meeste psychoanalytisch therapeuten. Ze staan *defensief* tegenover door hen ongewenste inmenging in binnenlandse aangelegenheden. Ze beroepen zich daarbij op ernstige en in hoge mate legitieme argumenten zoals het belang van discretie en confidentialiteit, de beveiliging en begrenzing van een intieme c.q. transitionele ruimte enzovoort. En is de psychoanalytische therapie niet een delicate en uiterst invasieve operatie die zich per slot van rekening op de *intrapsychische*, zoal niet de *fantasmatische* realiteit richt?

In de psychodynamische kinderpsychotherapie loopt er o.a. qua houding tgo de familie een scheidslijn tussen de 'scholen' van Anna Freud en van Melanie Klein.

De (Anna) freudiaanse school put in haar theorievorming meer uit kinderpsychologisch en ontwikkelingspsychologisch onderzoek. Ze is terughoudend tegenover exploratie van het onbewuste, van oedipuscomplex en overdracht en staat een meer educatief getint en ontwikkelingsgericht interveniëren voor, waarbij een *positieve overdracht* wordt gestimuleerd en nagestreefd (Cf. A. Freud, 1927).

De kleiniaanse richting put in haar theorievorming vooral uit klinisch werk in de spelkamer. Hier wordt wel degelijk de (negatieve) overdracht geanalyseerd. Deze wordt immers vooral beschouwd als de veruitwendiging van innerlijke en fantasmatisch vervormde (partiële) objecten, is gezien haar agressief/destructief gehalte zeer beangstigend en pathogeen voor het kind en dient duidelijk van de externe werkelijkheid van de reële ouders te worden onderscheiden (Cf. Klein, 1955).

Netto resultaat is dat de kleinianen de ouders liever buiten houden en de freudianen ze daarentegen nauw bij de behandeling proberen te betrekken. Zoals zo vaak worden deze

Literatuur

- American Psychiatric Association. (2001). Practice guidelines for the treatment of patients with borderline personality disorder. *Am. J. Psychiatry* 158 p 1-52.
- Bateman, A en Fonagy, P. (2004). *Psychotherapy for borderline personality disorder. Mentalization based treatment*. London: Oxford University Press.
- Boerwinkel, A.R., Gomperts, W.J. (2001). *Alleen en met z'n tweeën. One- en two-person psychologie in de psychoanalyse*. Assen: Van Gorcum.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Higgitt, A. & Target, M. (1994). The theory and practice of resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 15 p 231-257.
- Freud, A. (1927). Four lectures on child analysis. In: *The writings of Anna Freud* (Vol I). New York: International Universities Press, 1974.
- Freud, S. (1909) Analyse van de fobie van een vijfjarige jongen ('kleine Hans'). *Werken*. 4. Amsterdam: Boom p 428-544.
- Freud, S. (1916-1917) Colleges inleiding tot de psychoanalyse. *Werken*. 7. Amsterdam: Boom p 211-613.
- Freud, S. (1933) Colleges inleiding tot de psychoanalyse - Nieuwe Reeks. *Werken*. 10. Amsterdam: Boom p 77-233.
- Green, A. (1995). *La causalité psychique. Entre nature et culture*. Paris : Odile Jacob.
- Hebbrecht, M. (2004). De psychiater als steunfiguur. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 46 p 211-222.
- Hebbrecht, M. (2005) Steun en illusie. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 11 p 248-261.
- Kandel, E.R. (1999). Biology and the future of psychoanalysis. *American Journal of Psychiatry*, 156, 505-524.
- Kinet, M. (2002). Adolescentie en passieprincipe. In: Boerwinkel, A.R. en De Bruyne, A. (Red.) *Psychoanalyse en passie. Over hartstocht en loutering*. Amsterdam: Boom p 25-40.
- Kinet, M. (2003). Klinische psychotherapie bij angst-, stemming- en persoonlijkheidsstoornissen. Een poging tot integratie tussen psychiatrie en psychoanalyse. In : *Handboek Milieutherapie Deel II*. C. Janzing, A. van den Berg, F. Kruisdijk (Red.) Assen : Van Gorcum p 97-117.
- Kinet, M. & Vermote, R. (Red.)(2005a). *Mentalisatie*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Kinet, M. (2005b). Poëzie en psychoanalyse, Muze en mentalisatie. In: Mark Kinet en Rudi Vermote (Red.) *Mentalisatie*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant p 111-128.
- Kinet, M. (2006) *Freud & Co in de psychiatrie. Klinisch-psychotherapeutisch perspectief*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Kinet, M. (2007a) De groep bestaat niet. In: *De borderlinepatiënt in dagbehandeling*. M. Hebbrecht en M. Willemsen (Red.) Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Kinet, M. (2007b) Psychoanalytische renaissance. In : *Tussen ruis en storingen... de golflengte vinden in psychoanalytische therapie*. M. Kinet en W. Vanmechelen (Red.) Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Klein, M. (1955). The psycho-analytic play technique: Its history and significance. In: *The writings of Melanie Klein. (Vol IV)*. London: Hogarth Press (1975)
- Miller, J.A. (2002). La théorie du partenaire. *Quarto*. 77/juillet p 6-33.
- Skygger, R. & Cleese, J. (1986) *Families and How to Survive them*. London: Oxford University Press.
- Verhaeghe, P. (2002). *Over normaliteit en andere afwijkingen*. Leuven/Leusden: Acco.
- Von Bertalanffy, L. (1968) *General System Theory*. New York: Braziller.

Willi, J. (1983) *De partnerrelatie*. Amsterdam: Ad Donker.